

חרבות ברזל: ההסלמה בין חזבאללה לצה"ל עדיין מתחת לסף המלחמה

אורנה מזרחי | 30 באוקטובר, 2023 | גיליון 1775

מאז תחילת המלחמה בעזה מתנהל בגבול ישראל-לבנון עימות בעצימות נמוכה בין צה"ל לחזבאללה וגורמים פלסטינים הפועלים משם בחסותו. חזבאללה יזם את יריית הפתיחה (ב-8 באוקטובר) ואימץ עד כה פעולה מוגבלת: בעיקר ירי רקטות וטילי נ"ט מונחים, בצד ניסיונות חדירה לישראל. המענה הסימטרי אך נחוש של צה"ל, שגרם למותם של עשרות מאנשי הארגון, הוביל לצמצום מסוים בהיקף הפעילות בצד הלבנוני, שהתרחב שוב ואף עלה מדרגה בעקבות תחילת המהלך הקרקעי בעזה (ב-28 באוקטובר). צפוי שחזבאללה ישאף לשמר "גבול חם" ולהותיר את האפשרות לפתיחת חזית נוספת על סדר היום לאורך כל המלחמה. לכן נדרשת מוכנות גבוהה בזירה צפונית, במקביל למיקוד המאמץ בעזה. במצב זה, נכון שפעולות צה"ל בדרום לבנון תמשכנה להיות מוגבלות כדי לא להרחיב את המערכה. אך בה בעת, בבחירת היעדים לתקיפה, יש לחתור לשינוי מאזן ההרתעה לטובת ישראל ביום שאחרי המלחמה.

מייד לאחר ההתקפה הרצחנית של החמאס על יישובי הנגב המערבי התגייס חזבאללה ליצירת הסלמה מקבילה בגבול לבנון. הארגון ירה את יריית הפתיחה ביומה השני של המלחמה (8 באוקטובר) ובכך הפר את השקט היחסי ששרר בגזרה, למעט תקריות מקומיות וירי ספורדי, מאז מלחמת לבנון השנייה (2006). שיגור הרקטות הראשון היה לעבר הר דב. חזבאללה נטל אחריות לירי, תוך הגדרת הפעולה כצעד הזדהות עם המאבק הפלסטיני ואזכור, אמנם כ"מס שפתיים", את הצורך לשחרר את יתרת האדמות הלבנוניות, לדבריו "הכבושות". שיטת הפעולה שבחר חזבאללה מאז משקפת עניין בשימור מדרגת עימות נמוכה והיא כוללת בעיקר רקטות, פצמ"רים, טילים מונחים נגד טנקים - המכוונים לטענתו נגד מטרות צבאיות - וכן ירי טילים נגד כלי טייס בלתי מאוישים. זאת, בצד ניסיונות חדירה וירי רקטי לגליל גם ליעדים אזרחיים על ידי חוליות פלסטיניות (חמאס והג'יהאד האסלאמי הפלסטיני), באישור חזבאללה ובתיאום עימו. כל זאת, מתחת לסף המלחמה.

תגובת צה"ל, הממוקד בלחימה ברצועת עזה, הייתה סימטרית ומדודה בתחילה, תוך עליית מדרגה ככל שנמשכו האירועים. צה"ל סיכל ניסיונות חדירה וחוליות ירי נ"ט של חזבאללה, צמצם את היקפי הפגיעה וגרם למותם של עשרות מאנשיו (נכון ל-28 באוקטובר חזבאללה מסר על 48 הרוגים מאנשיו ועל חיסול ארבעה פעילי הג'יהאד האסלאמי ושלושה פעילי חמאס). כן

הסב צה"ל פגיעה משמעותית לעמדות חזבאללה לאורך הגבול ולמתקנים צבאיים של הארגון. החל ב-26 באוקטובר נרשם צמצום בפעילותו, אך התקיפות התחדשו ב-28 באוקטובר כשישראל הודיעה על תחילת שלב חדש במלחמה בעזה, שכלל כניסת כוחות צה"ל לשטח הרצועה, וב-29 באוקטובר הסתמנה עליית מדרגה משמעותית בהיקף האירועים ועומק הפעילות בשני הצדדים, בהתאם ל"איום" מצד איראן וחבאללה כי ירחיבו את מהלכיהם הצבאיים בעקבות התמרון הקרקעי הישראלי.

מתחילת המלחמה מקיים חיזבאללה מגעים הדוקים עם שותפיו ל"חזית ההתנגדות", בדגש על איראן (שר החוץ האיראני ביקר בביירות מספר פעמים), ועם נציגי חמאס (בכיר הארגון סלאח אל עארורי) והג'יהאד הפלסטיני (מנהיג הארגון זיאד נחאלה) השוהים בלבנון. סביר כי חזבאללה גם מעורב, עם האיראנים, בהחלטות לגבי הפעלת גורמי החזית האחרים נגד ישראל - ירי משטח סוריה, ירי על ידי החות'ים בתימן ותקיפות של המליציות השיעיות בעיראק.

עד כה, יו"ר חיזבאללה נסראללה נמנע מלהתייחס פומבית לאירועים, כפי הנראה על מנת לשמר עמימות ביחס לאסטרטגיה של הארגון ולא להתחייב למאפייני מעורבותו בלחימה בהמשך, אך נמסר כי הוא ינאם ב-3 בנובמבר ונציגיו מדגישים את מעורבותו בקבלת החלטות ובניהול המערכה. חבר סיעת חזבאללה בפרלמנט הלבנוני, חסן פד'אללה (22 באוקטובר) טען במסיבת עיתונאים כי נסראללה עוקב מקרוב אחר ההתפתחויות ומפקח על ניהול הלחימה מול כל הדרגים, וכי הימנעותו מהופעות בתקשורת נועדה "לבלבל את האויב". נסראללה גם פרסם בכתב ידו (ב-25 באוקטובר) הנחיה למוסדות הארגון להתייחס להרוגי חזבאללה כ"שהידים בדרך לירושלים".

במקביל מנהל חזבאללה מערכה תודעתית באמצעות בכירים בהנהגת הארגון וכלי התקשורת שברשותו, שבמסגרתה מופגנים הישגיו לכאורה, מוכנותו ונחישותו להמשיך בפעילותו נגד ישראל ואף להסלימה בהתאם להתפתחויות במערכה מול חמאס. זאת, במטרה להשפיע על תוכנית המלחמה של צה"ל ולצמצם את הישגיו ברצועה. על מנת לגייס תמיכה ציבורית בלבנון ולהצדיק את מעורבותו בלחימה טוענים דובריו, כי מעורבותו משרתת אינטרסים של לבנון והגנה עליה. וזאת, תוך קישור מאולץ בין "התוקפנות הישראלית" בעזה לאיום שמייצרת ישראל כביכול על לבנון.

בלבנון ניכרים מורת רוח וחששות עמוקים בקרב ההנהגה הפוליטית והציבור הרחב, בדגש על אלה שאינם נמנים על הציבור השיעי במדינה. התבטאויות בכירי המערכת הפוליטית בלבנון מעידים על התנגדות ברורה למעורבות לבנונית במלחמה. ראש ממשלת המעבר, נגי'ב מיקאטי (סוני) ושר החוץ, עבדאללה בו חביב (נוצרי), ואף ג'בראן בסיל, ראש מפלגת "הזרם הפטריוט החופשי" ושותפו הנוצרי של חיזבאללה, וכמובן גורמי האופוזיציה לחזבאללה – כל אלה מפגינים אמנם סולידריות עם הפלסטינים, אך בה בעת מבהירים, כי לאיש בלבנון אין עניין בפתיחת חזית נוספת מול ישראל וכי הלבנונים לא יוכלו לשאת אותה ואת תוצאותיה. ראש הממשלה, אשר הכריז על תוכנית חירום ונועד עם מפקד צבא לבנון ומפקד יוניפי"ל, וכן שר

החוץ, מדגישים בפגישות עם גורמים בינלאומיים ואזוריים את מחויבותם להחלטה 1701, כדי למנוע מלחמה נוכח השלכותיה הקשות הצפויות ללבנון, השקועה גם כן במשבר הכלכלי החמור ביותר שידעה בתולדותיה.

ביטוי לחששות האוכלוסייה מהמלחמה המתקרבת הוא גם התפנותם של הכפרים הסמוכים לגבול ישראל והתנועה צפונה (על פי הערכת סוכנות ההגירה של האו"ם מדובר בכ-30,000 תושבים). כבר עתה ניכרת השפעת המתיחות על כלכלת לבנון עקב הצמצום המסתמן במספר התיירים המגיעים למדינה, לצד קריאתם של גורמים בינלאומיים ואזוריים לאזרחיהם לצאת ממנה. בשנה החולפת חלה התאוששות מסוימת בענף התיירות, שהוא מקור הכנסה חשוב ומרכזי בלבנון, והיפוך מגמה זו מבשר רעות לכלכלת המדינה.

החלטת חזבאללה ליזום עימות מיד עם פרוץ המלחמה בדרום משקפת את שאיפתו להבליט את מחויבותו ל"חזית ההתנגדות" ואת הירתמותו לטובת העניין הפלסטיני, במיוחד נוכח הקריאות הנואשות של מנהיגי חמאס, אשר ציפו להצטרפות רחבה יותר נגד ישראל מצד שותפיהם ל"חזית" בהובלת איראן - בכפוף לאסטרטגיה של "התלכדות הזירות". המטרה העיקרית של חזבאללה (וכנראה גם של איראן) היא לרתק את צה"ל לחזית הצפונית כדי להפריע לישראל להשיג את מטרות הלחימה בחמאס והם אף ניסו להרתיעה מכניסה קרקעית לעזה על ידי איתות כי אם תחצה "קווים אדומים" (שאותם לא הגדירו במדויק), אזי צפויה תגובה משמעותית בחזית הצפונית והתרחבות של המערכה. נראה, כי נסראללה גם דואג לשימור דימויו כגורם המוביל ורב הכח בציר. יתרה מכך, הוא רואה במערכה בין ישראל לחמאס הזדמנות לשפר לטובתו את מאזן ההרתעה מול ישראל.

מנגד, חתירתו של נסראללה לשמר מדרגת עימות נמוכה ומתחת לסף המלחמה עד כה נובעת מהגורמים המרסנים המוכרים, אשר הובילו להערכה המקובלת, כי חזבאללה איננו מעוניין במלחמה רחבה עם ישראל, ובעיקר:

- הכרת הארגון ביכולתו של צה"ל להנחית מכה קשה עליו ועל לבנון כולה (רבות דובר על המשקעים שהותירו על נסראללה תוצאות מלחמת לבנון השנייה). במקביל, בלבנון גוברת הביקורת הציבורית על הארגון, שחל כרסום בלגיטימציה שלו לשמר את מעמדו כמיליציה עצמאית המשרתת אינטרסים חיצוניים (איראן וסוריה).

- עמדת איראן - ההערכה המקובלת היא כי בעינו עומד האינטרס האיראני לשמר את חזבאללה כתעודת ביטוח ל"יום פקודה" - התקפה על איראן.

לשיקולים אלה נוספו גורמים מרסנים חדשים בעקבות המלחמה בעזה:

- התייצבות מוחלטת - צבאית ומדינית - של ארצות הברית לצד ישראל, שיקול חשוב ומרכזי נוכח אזהרתו הפומבית של הנשיא ביידן לחזבאללה ולאיראן לבל יעזו לפתוח במלחמה נגד ישראל, תוך רמיזה לאפשרות הפעלת כוח מצד ארצות

הברית, בצד הלגיטימציה לישראל מצד מדינות נוספות במערב. אלה מצמצמים את חשיבותו של "השעון המדיני" בשיקולי הלחימה של צה"ל.

- אובדן רכיב ההפתעה: צה"ל מיהר לתגבר את כוחותיו ולגייס מילואים. וכיום הוא במוכנות גבוהה מול כל תרחיש, ישראל גם החליטה להקדים תרופה למכה ופינתה את הישובים הסמוכים לגבול עד מרחק של 5 ק"מ.
- הרתעה שמייצרות פעולותיו של צה"ל בלחימתו בחמאס ונחישותם של ההנהגה והציבור בישראל להמשיך במלחמה ככל שיידרש.

עד כה, פעילות חזבאללה מאז החלה המלחמה בדרום משקפת חתירה לשמר את העימות הצבאי מתחת לסף המלחמה, הגם שקשה להעריך כיצד ינהג הארגון לנוכח הימשכות המלחמה בדרום והתפתחותה. צפוי, כי חזבאללה ישאף לשמר "גבול חם" ואף יש לקחת בחשבון מדרגות הסלמה נוספות בעימות הצבאי, אם ביוזמתו או בעקבות הידרדרות בלתי מכוונת ומיסקלקולציה. לפיכך צה"ל, בעודו ממוקד במשימותיו בעזה, נדרש להמשך המוכנות הגבוהה בזירה הצפונית, כשפעולותיו בדרום לבנון מוגבלות ומוכלות כדי לא להרחיב את המערכה. בה בעת, בבחירת היעדים לתקיפה בלבנון יש לחתור ליצירת שינוי במאזן ההרתעה מול חיזבאללה לטובת ישראל, ביום שאחרי המלחמה. במקביל על ישראל לדחוק בארצות הברית להמחיש במסרים ואף במעשים את רצינות איומיה כלפי חזבאללה ואיראן.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט